

УДК 658.8(4)

Василь Мадзігон, доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України,  
директор Інституту педагогіки АПН України

## МІЖНАРОДНИЙ МАРКЕТИНГ В ДОСЛІДЖЕННІ РЕГІОНІВ ЄВРОПИ

*У статті досліджується необхідність вивчення учнівською молоддю основ міжнародного маркетингу в загальноосвітніх навчальних закладах, викладено маркетинг світового ринку та місце України у вимірах сталого розвитку, а також необхідність державного регулювання економічних процесів, які протікають в ринковій конкурентній економічній системі.*

**Ключові слова:** міжнародний маркетинг, Європа, сільське господарство, клімат, промисловість, регіони Європи.

**Актуальність проблеми.** Слід зазначити, що частина національних ринків пов'язується із закордонними ринками і, таким чином, веде до виникнення міжнародного ринку. Головною ознакою світового ринку є міжнародний рух капіталу, товарів і послуг. Міжнародний маркетинг сприяє утворенню нового етапу в розвитку світового господарства, а саме: функціонування самостійної міжнародної фінансової сфери, непов'язаної з міжнародною торгівлею та міжнародним рухом чинників виробництва, як відзначають І. Михасюк та Ю. Присяжнюк в роботі<sup>1</sup>.

**Аналіз останніх публікацій.** Проблемі міжнародного маркетингу та його вивчення у ВНЗ присвячено значну кількість навчальної літератури відомих вітчизняних авторів: Л.В. Балабанова [1], А.В. Вовчак [2], Т. Вахненко [3], М.В. Вачевський [4], С.С. Гаркавенко [6], В.Г. Герасимчук [7], М.М. Єрмошенко [8], В.М. Мадзігон [10], А.Ф. Павленко [12], І.Ф. Прокопенко [13], А.О. Старостіна [14] та інші. Зазначимо, що більшість опублікованих підручників і посібників присвячено для вивчення студентами ВНЗ.

**Мета статті** – дослідження і наведення рекомендацій за теоретико-методичними основами підготовки знань молоді з основ міжнародного маркетингу у ВНЗ факультетах менеджменту і маркетингу із напрямку державного господарювання економіки в різних регіонах світу, що буде корисним для формування високих професійних компетенцій випускникам ВНЗ, які отримують кваліфікацію маркетолога, менеджера ринкової економіки.

**Виклад основного матеріалу.** Загальний огляд країн Європи та Азії. Розкриваючи дану тему, слід відзначити, що вона запозичена із навчального посібника “Міжнародна економіка<sup>2</sup>” відомого в Україні вченого Івана Івановича Дахно, де відзначено:

*Європа – частина світу, її площа становить 9,9 млн. км<sup>2</sup>, разом з Азією утворює материк Євразія. У Європі проживає понад 800 млн. чол., тобто щільність населення досить висока. Європу омивають Атлантичний і Північний Льодовитий океани та їх моря.*

Використовуючи міжнародний маркетинг в сучасних умовах, дослідження міжнародних ринків Європи, слід відзначити, що у Європі переважають великі рівнини:

- Східно-Європейська;
- Середньоевропейська;
- Середньо- та Нижньодунайська, а також Паризький басейн.

На гори припадає 17% території, основні – Альпи, Піреней, Карпати, Апенніни, Урал, гори Скандинавського та Балканського півостровів.

Діючі вулкани є в Ісландії та в Середземномор'ї. Активним є відомий вулкан Етна, виверження якого були зареєстровані у 122, 1169, 1329, 1536, 1669, 1928, 1964, 1971, 1986 та 1992 роках. У горах час від часу трапляються землетруси, інколи катастрофічної сили. Зокрема, у 856 році н.е. у Греції під час землетрусу загинуло 45 тис. чол. У 1755 р. землетрус у Лісабоні забрав 70 тис. людських життів. Землетрус у районі Неаполя (Італія) у 1980 р. спричинив смерть 4,5 тис. чол. У серпні 1999 р. великий землетрус стався поблизу Стамбула, загинуло понад 12 тис. чол., і було знищено 70 тис. будинків.

<sup>1</sup> Михасюк І., Присяжнюк Ю. Глобальні проблеми євро інтеграції і Україна: монографія. Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів. – 2009. – 240 с.

<sup>2</sup> Дахно І.І., Бовтрук Ю.А. Міжнародна економіка: навч. посібник. – К.: МАУП, 2002. – С. 134 – 174.

На більшій частині території Європи клімат помірний, а саме:

- на Заході – океанічний;
- на Сході – континентальний;
- на північних островах – арктичний і субарктичний;

- у Південній Європі – середземноморський.

На островах Арктики та вздовж узбережжя Північного Льодовитого океану розташовані:

- арктичні пустелі й тундра, далі на південь – лісотундра, тайгові, змішані та широколисті ліси, лісостеги, степи, субтропічні середземноморські ліси та чагарники;

- на південному сході – напівпустелі.

Природно-кліматичні умови Європи, загалом, не можна вважати ідеальними, але ці умови цілком задовільні для господарської діяльності. На європейське узбережжя не насуваються цунамі, землетруси та виверження вулканів трапляються не скрізь і не часто, відсутні руйнівні тропічні урагани. Температура повітря та режим опадів взимку і влітку сприятливі для економічної діяльності. Рельєф здебільшого не заважає спорудженню шляхів сполучення та об'єктів економіки, веденню сільського господарства.

**Історичний розвиток Європи.** Печери у Франції та Іспанії зберегли сліди кроманьйонців, які проживали там за 50 – 10 тис. років до н.е. Цивілізація в Європі почала розвиватися у районі Середземномор'я – мінойська культура (3000 – 1400 рр. до н.е.) на острові Крит і мікенська культура (1400 – 1200 рр. до н.е.) на материковій Греції. Згодом до Греції прийшли племена еллінів, іонійців та дорійців, особливо процвітала Греція протягом 500 – 400 рр. до н.е. Цар Македонії Філіпп II підкорив Грецію у 338 р. до н.е. Його син Олександр Македонський створив величезну імперію. Етруски поселилися на Апеннінському півострові у VIII ст. до н.е. Римляни повстали проти них і утворили у 509 р. до н.е. республіку. До 300 р. до н.е. римляни завоювали весь півострів. Вони витіснили карфагенян з острова Сицилія під час першої Пунічної війни (264 – 241 рр. до н.е.). Перемогли Іспанію у другій Пунічній війні (218 – 201 рр. до н.е.). Рим повністю підкорив Грецію у 146 р. до н.е., і на початок II ст. Римська імперія займала велику територію.

**Християнство** у 313 р. стало офіційною релігією Римської імперії. У 395 р. ця імперія розкололася на Західну Римську імперію та Східну Римську імперію (Візантія). Західна імперія була завойована племенами вандалів і вестготів у 476 р., вони також захопили Іспанію. Інші германські племена – франки та бургунди – підкорили Галлію. Сакси, англійці та юти заволоділи

у V ст. Британськими островами. Королівство франків розрослося протягом VI – VIII ст. У 800 р. його короля Карла Великого було короновано імператором. Після його смерті у 814 р. імперія франків розпалася. У 962 р. король германців Отто заснував Священну Римську імперію.

Маври захопили Іспанію у VIII ст. Загарбницькі рейди вікінгів припадають на VIII – XI ст. Феодалізм у Європі поширився протягом IX – XI ст. У 1096 – 1270 рр. західноєвропейські феодалі і католицька церква організували хрестові походи на Близький Схід, загарбницька мета яких прикривалась релігійними лозунгами боротьби проти “невірних”.

**Першим католицьким папою вважається Святий Петро** – один з 12 апостолів Ісуса Христа (нинішній папа – є 266-м Римським Папою Венедикт XVI). Найбільшої могутності папство досягло у середні віки. У подальшому папська влада поступилася першістю світській владі монархів.

У XIV ст. економічний розвиток Європи серйозно загальмувала епідемія чуми. Упродовж 1337 – 1453 рр. Англія та Франція вели Столітню війну за територію, що належали Англії і були втрачені у XIII ст. Оттоманська імперія, захопивши у 1453 р. Константинополь, знищила Візантію. Епоха Відродження припадає на XV – XVI ст. У середині XV ст. було винайдено друкарський верстат. З відкриттям Христофором Колумбом Америки (1492 р.) почалась епоха Великих географічних відкриттів. Європейці почали колонізацію нових територій.

На початку XVI ст. в Європі почалась Реформація – широкий громадський рух, що мав антифеодальний характер і набрав форми боротьби проти католицької церкви. Реформація призвела до релігійних війн у Німеччині, Франції та Нідерландах. Після них спалахнула Тридцятилітня війна (1618 – 1648 рр.), що велася католицькими і протестантськими коаліціями держав Європи.

Наймогутнішими європейськими державами у XVI ст. були Іспанія та Португалія. У наступному столітті пальму першості перехопили Нідерланди і Франція. Своїми війнами король Луї XIV знесилив Францію, і провідною державою Європи на початку XVIII ст. стала Англія. У середині XVIII ст. в Англії відбулася промислова революція. Могутність Оттоманської імперії ослаблювалася, а Росії та Пруссії – посилювалася.

Наприкінці XIX ст. у Європі інтенсивно розвивалась промисловість. Між провідними європейськими країнами розгорнулася боротьба за переділ колоній. Логічною розв'язкою

суперечностей стала Перша світова війна (1914 – 1918 рр.). Більшовицька революція у Росії та Перша світова війна сприяли появі на карті Європи нових держав.

Під час економічної депресії і періоду кризи капіталізму (1929 – 1933 рр.) в Італії та Німеччині виник фашизм. Експансіоністська політика фашистських режимів призвела до Другої світової війни (1939 – 1945 рр.). Після війни СРСР став гегемоном Східної Європи. Західна і Східна Європа після закінчення війни розвивалися у протилежних напрямках (поділ Німеччини, план Маршалла, Рада Економічної Взаємодопомоги, НАТО, Варшавський договір, ЄЕС тощо).

Європа покінчила з диктатурами у Португалії (1974 р.), Греції (1974 р.), Іспанії (1975 р.) і соціалістичних країнах. На початку 90-х років об'єдналися обидві Німеччини, розпалися СРСР, Югославія, Чехословаччина. Європейське економічне співтовариство у 1992 р. переросло в Європейський Союз.

У 90-х роках і на початку XXI ст. пороховою бочкою Європи залишаються Балкани, де тривають кровопролитні міжетнічні конфлікти. Відбулася збройна інтервенція НАТО. Дехто вважає албанських вояків-сепаратистів у Сербії та Македонії терористами, хтось – бійцями національно-визвольного руху.

На жаль, Європа не є спокійним континентом. Локальні збройні конфлікти тривають. Час від часу загострюються відносини між Туреччиною і Грецією. Балкани і далі залишаються складним регіоном.

Розкриваючи питання **міжнародного маркетингу** населення Європи, відзначимо, що упродовж століть населення з Європи емігрувало до інших частин земної кулі. Нині, навпаки, до Європи прибувають вихідці з інших регіонів, у Західній Європі налічується 12 – 13 млн. іноземних працівників.

Більша частина європейських народів (їх кілька десятків) належить до індоєвропейської сім'ї. Поряд з мононаціональними у Європі є країни з розмаїтим національним складом. У Європі найвищий на планеті рівень урбанізації – у містах проживає 70, а подекуди і більше відсотків населення. В Європі є чимало мегаполісів (злиттів великих міст).

Автомобіль та інші види транспорту сприяли субурбанізації – відпливу населення з центрів міських агломерацій до приміських територій (suburb у перекладі з англ. – передмістя).

У Європі співіснують різні світові релігії, але загальні закономірності такі:

- на півночі переважає протестантство;
- на півдні – католицизм;

- у центрі – католицизм і протестантство, представлені однаковою мірою;

- на сході – православна віра.

**Міжнародний маркетинг** економіки та промисловості включає розвинуті Європейські країни, до яких входять чотири представниці Європи – ФРН, Італія, Франція та Великобританія є членами “великої сімки”. Це лідери не лише Європи, а й усього світу.

Третина промислової продукції Європи та дві третини її експорту припадає на машинобудування, яке досягло нинішнього рівня завдяки трудовому і науково-технічному потенціалу Європи. Високим розвитком характеризується автомобілебудування.

**Європа – найбільший у світі виробник верстатів, оптики, металомістких машин і конструкцій тощо.**

**Хімічна промисловість** посідає у Європі друге за значенням місце після машинобудування. Раніше ця промисловість орієнтувалася на використання, як сировини, вугілля та солей, нині широко використовує нафту, розвивається, переважно, поблизу районів видобутку нафти або місць її надходження.

**У виробництві електроенергії** переважають теплові станції. При їх розміщенні орієнтуються на джерела вугілля та привізне паливо. Велику роль відіграє атомна енергетика.

**Чорна металургія** Європи орієнтується на басейни вугілля і залізної руди та на імпортовану сировину і паливо.

**Алюмінієва промисловість** наближена до джерел електроенергії (Норвегія, ФРН, Швеція), а також запасів сировини (Угорщина, Франція, Італія). Розміщення підприємств мідної промисловості зумовлене чинниками, пов'язаними із ввезенням сировини з країн, що розвиваються.

**Лісова промисловість** розвинена у країнах, де багато лісів (Скандинавія, Альпи тощо).

**Легка промисловість** Європи традиційно високорозвинена. В Англії, Італії, Франції, Польщі є старі текстильні райони, а в Португалії та країнах Східної Європи виникають нові.

У Західній Європі налічується 400 міських агломерацій і близько 100 промислових районів. У старих промислових районах розвиваються переважно базові галузі, наприклад у Рурі.

У Європі чимало відносно відсталих районів. Населення в них займається переважно сільським господарством. Це південь Італії, захід Франції, центр Іспанії та Португалії.

**Міжнародний маркетинг сільського господарства** – в Європі склалися три основні типи сільського господарства – північно-, середньо- та південно-європейський.

**У першому** – переважає інтенсивне молочне тваринництво.

**У другому** – крім вирощування великої рогатої худоби, важливу роль також відіграють свинарство, птахівництво і рослинництво.

**У третьому** південно-європейському типі, рослинництво переважає над гірсько-пасовищним тваринництвом.

**Транспорт.** Європа – регіон високорозвинутого транспорту. Європу не можна уявити без автомобіля, залізничний транспорт залишається основним за обсягом перевезень, добре розвинений річковий транспорт.

З Північного моря можна потрапити до Чорного моря шляхом Рейн – Майн – Дунай. Роль морського транспорту велика й нині, особливо в острівних та напівострівних державах. Наприклад, у Великобританії він забезпечує 90% вантажообороту.

**Міжнародний маркетинг зовнішньої торгівлі.** Європа відома, передусім, як експортер капіталу, інформаційних технологій, промислової продукції та як імпортер сировини і напівфабрикатів сільськогосподарської продукції, виробів легкої промисловості та продукції хімічної і металургійної промисловості, виготовлення якої оприбутковане у країнах, що розвиваються, з огляду на дешеву роботу силу та ліберальніші екологічні стандарти.

**Регіони Європи.** У межах Європи виокремлюють чотири великі регіони.

|                         |                                                                                                                                                                        |
|-------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Перший регіон</b>    | Східна Європа (Польща, Україна, Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія, Болгарія, Словенія, Хорватія, Боснія і Герцеговина, Югославія, Македонія, країни Балтії, Росія). |
| <b>Другий регіон</b>    | Середня Європа (Великобританія, Франція, ФРН, Нідерланди, Бельгія, Люксембург, Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн, Ірландія).                                             |
| <b>Третій регіон</b>    | Північна Європа (Ісландія, Фінляндія, Швеція, Норвегія, Данія).                                                                                                        |
| <b>Четвертий регіон</b> | Південна Європа (Іспанія, Португалія, Італія, Греція, Албанія, Андорра, Монако, Сан-Марино).                                                                           |

В основу поділу Європи на регіони покладено історико-географічні чинники та міжнародні угоди про співробітництво.

**Висновки. Отже, Європа** частина світу, її площа становить 9,9 млн. км<sup>2</sup>, разом з Азією утворює материк Євразія. У Європі проживає понад 800 млн. чол., тобто щільність населення досить висока. Європу омивають Атлантичний і Північний Льодовитий океани та їх моря.

Держави Європи, що укладають міжнародні угоди про співробітництво прикордонних регіонів, беруть на себе такі зобов'язання: визнають, що прикордонні спільноти наділені повноваженнями (в межах внутрішньодержавних законодавчих

систем) самостійно регулювати свою діяльність, що в разі необхідності повноважені органи прикордонних регіонів мають право укладати законні домовленості з прикордонними спільнотами, розташованими на території іншої держави, яка підписала відповідний договір.

Прикордонні регіони Європи відіграють специфічну роль у реалізації провідних тенденцій світового розвитку, а саме в лібералізації зовнішньої торгівлі та в різкому збільшенні транскордонного товарообігу і переміщення населення.

1. Балабанова Л.В. Маркетинг: підручник. – К.: Знання-Прес, 2004. – 645 с.
2. Вовчак А.В. Маркетинговий менеджмент. – К.: КНЕУ, 1998. – 268 с.
3. Вахненко Т. Кредитно-боргова експансія банків та методи її спрямування // Дзеркало тижня. – 2008. – №19. – С. 9.
4. Вачевський М.В. Маркетинг формування професійної компетенції: підручник. – К.: Професіонал, 2005. – 512 с.
5. Вачевський М.В., Мадзігон В.М., Прокопенко І.Ф. Промисловий маркетинг: навчальний підручник. – К.: Кондор, 2009. – 650 с.
6. Гаркавенко С.С. Маркетинг. – К.: Лібра, 1998. – 384 с.
7. Герасимчук В.Г. Маркетинг теорія і практика: посібник. – К.: Вища школа, 1994. – 327 с.
8. Єрмошенко М.М. Маркетинговий менеджмент: посібник. – К.: 2001. – 204 с.

10. Мадзігон В.М. Продуктивна педагогіка. Політехнічні основи поєднання навчання із продуктивною працею. – К.: Вересень, 2004. – 324 с.

11. Михасюк І., Присяжнюк Ю. Глобальні проблеми євроінтеграції і Україна: монографія. Львівський національний університет ім. І. Франка. – Львів, 2009. – 240 с.

12. Павленко А.Ф. Призначення і зміст освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця з маркетингу // Маркетинг в Україні. – 2003. – №1(17). – С. 53 – 60.

13. Прокопенко І.Ф. Людина у світі економіки та бізнесу. – Харків: Основа, 1995. – 310 с.

14. Старостіна А.О. Промисловий маркетинг. – К.: "Іван Федоров", 1997. – 400 с.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2009